اخبار

قطع سهمیه سوخت خودروهای فاقد بیمه تا تیرماه به تعویق افتاد

رئیس ستاد حمل‌ونقل و سوخت کشور از تعویق در قطع سهمیه سوخت خودروهای بدون بیمه شخص ثالث خبر داد.

علیرضا احمدی، رئیس ستاد حمل‌ونقل و سوخت کشور روز گذشته گفت: بر اساس اعلام قبلی پلیس راهور، قرار بود از پنجشنبه اول خرداد (امروز) سهمیه سوخت خودروهای بدون بیمه شخص ثالث قطع شود، اما طبق تصمیم جدید، قرار شد به وسایل نقلیه بدون بیمه شخص ثالث تذکر داده و بعد از فرصت یک ماه اوایل تیر سهمیه سوخت آنان قطع شود.

رفع موازی‌کاری در دریافت نتایج آزمایشگاه‌های موازی

با مصوبه شورای عالی امنیت ملی، رفع موازی کاری در دریافت نتایج آزمایشگاه‌های سازمان استاندارد و سازمان غذا و دارو پایان خواهد یافت.

از چند سال قبل موازی‌کاری بین ۲ دستگاه دولتی سازمان ملی استاندارد و سازمان غذا و دارو در فرآیند آزمایش و تأیید استاندارد کالاها، منجر به تاخیر و حتی اختلال در ترخیص کالا از گمرکات و تحمیل هزینه‌های اضافه به فعالان بخش خصوصی شده است.

بر اساس مصوبه شورای عالی امنیت ملی، نتایج آزمایشگاهی هر یک از این ۲ سازمان باید برای دیگری قابل پذیرش باشد و نیازی به انجام آزمایش‌های تکراری و تاییدیه‌های موازی نیست.

وزارت صنعت، معدن و تجارت (صمت) با اشاره به این مشکل، از این ۲ سازمان خواسته است هرچه سریع‌تر به توافق برسند و با رعایت مصوبه شورای عالی امنیت ملی، فرآیند ترخیص کالا را تسهیل کنند. معاون این وزارتخانه تأکید کرده موازی‌کاری در آزمایش‌ها نه‌تنها زمان ترخیص کالا را افزایش می‌دهد، بلکه هزینه‌های غیرضروری را نیز به تولیدکنندگان و واردکنندگان تحمیل می‌کند.

پیگیری‌ها نشان می‌دهد انتظار می‌رود به‌زودی جلسه مشترکی بین سازمان ملی استاندارد و سازمان غذا و دارو برگزار شود تا در راستای اجرای مصوبه شورای عالی امنیت ملی، تفاهم لازم برای پذیرش نتایج آزمایشگاهی یکدیگر حاصل شود.

فعالان اقتصادی امیدوارند با رفع این ناهماهنگی، شاهد بهبود فرآیند ترخیص کالا و کاهش هزینه‌های اضافه در گمرکات کشور باشند.

حداکثر مصرف برق تهران به ۱۵۳۰۰ مگاوات می‌رسد

مدیرعامل برق منطقه‌ای تهران با انتقاد از فرسودگی نیروگاه‌های تهران گفت: حداکثر ظرفیت مصرف تهران به ۱۵ هزار و ۳۰۰ مگاوات خواهد رسید، در حالی که تولید فعلی به‌سختی پاسخگوی نیمی از نیاز است.

فرهاد شبیهی، مدیرعامل شرکت برق منطقه‌ای تهران با اشاره به شرایط خاص صنعت برق کشور در تابستان پیش رو، بر لزوم اتخاذ تدابیر راهبردی برای تأمین برق شهرک‌های صنعتی و پایداری شبکه پایتخت تأکید کرد و گفت: خشکسالی بی‌سابقه منجر به کاهش تولید نیروگاه‌های برقابی کشور شده است.

شبیهی افزود: سال گذشته نزدیک به ۲۵۰ مگاوات برق به مازندران انتقال پیدا می‌کرد و ۸۰۰ مگاوات از جنوب کشور دریافت می‌کردیم اما امسال به دلیل خشکسالی، عملاً شبکه در موقعیتی غیرمتوازن قرار گرفته است.

وی ادامه داد: در حال حاضر به جای دریافت ۸۰۰ مگاوات از جنوب به دلیل کمبود منابع آبی، همین میزان برق را به جنوب ارسال می‌کنیم و شبکه تهران، به دلیل موقعیت کریدوری خود، اکنون نقشی معکوس نسبت به گذشته ایفا می‌کند.

مدیرعامل برق تهران با اشاره به تمرکز بالای بار مصرفی و صنعتی در استان تهران گفت: «۵۰ درصد ظرفیت تولید و انتقال برق کشور در استان تهران متمرکز است و از ۲۵۰۰ مگاولت آمپر ظرفیت جدیدی که تا ماه آینده وارد مدار می‌شود، بخش عمده‌ای متعلق به تهران است».

وی یکی از چالش‌های جدی را فرسودگی نیروگاه‌های پایتخت از جمله بعثت، منتظر قائم و ری دانست و افزود: حداکثر ظرفیت مصرف تهران به ۱۵ هزار و ۳۰۰ مگاوات خواهد رسید و این در حالی است که تولید فعلی به سختی پاسخگوی نیمی از نیاز است.

شتاب‌زدگی تأمین اجتماعی در اتصال به سامانه‌های مالیاتی

رئیس کمیسیون مالیات اتاق ایران با هشدار نسبت به شتاب‌زدگی تأمین اجتماعی در اتصال به سامانه‌های مالیاتی، تأکید کرد سامانه‌ها باید تسهیل‌گر باشند نه اینکه مسیر تولید را قفل کنند.

محمود تولایی، رئیس کمیسیون مالیات، کار و تأمین اجتماعی اتاق بازرگانی ایران، درباره مشکلات بخش تولید در حوزه تأمین اجتماعی، اظهار کرد: در حوزه مالیات و تأمین اجتماعی در سال‌های گذشته اتفاقات خوبی رقم خورده، خصوصاً در حوزه مالیاتی؛ سامانه‌ها یکپارچه شده‌اند، سامانه جامع به درستی کار می‌کند، سامانه مودیان در حال فعالیت است و اطلاعات و دیتاهای بسیار خوبی در اختیار سازمان امور مالیاتی قرار دارد. اکنون نیز سازمان تأمین اجتماعی به دنبال آن است به برخی سامانه‌های سازمان امور مالیاتی دسترسی پیدا کند و از آنها بهره‌مند شود.

وی افزود: البته نگرانی‌هایی وجود دارد که مبادا همان اتفاقی که در سازمان امور مالیاتی به دلیل عجله و شتاب‌زدگی افتاد و باعث شد سامانه‌ها به‌روز و کارآمد عمل نکنند و حتی خود سازمان را هم با مشکلاتی مواجه کند، اینجا نیز تکرار شود.

تولایی ادامه داد: ما پیگیر آن هستیم کار به‌درستی و با دقت پیش رود تا نه سازمان تأمین اجتماعی، نه سازمان امور مالیاتی و نه فعالان اقتصادی آسیبی نبینند. امیدواریم با همکاری، هم‌فکری و هم‌افزایی، بتوانیم این رویکرد درست را دنبال کنیم.

نقش ماندگار دولت سیزدهم در سپهر اقتصاد ایران

طلیعه میراثی نو

محمدامین حقگو

یک سال از واقعه جانسوز فقدان آیت‌الله شهید سیدابراهیم رئیسی، سکاندار قوه مجریه ایران سپری شد. دولت سیزدهم به زعامت ایشان، با وجود عمر کوتاه خود، نقشی پررنگ در تحولات اقتصادی کشور ایفا کرد و میراثی از جهت‌گیری‌های بنیادین و دستاوردهای درخور توجه به یادگار نهاد که بازخوانی و تحلیل آن ضروری می‌نماید. این گزارش می‌کوشد با مروری بر راهبردهای کلان اقتصادی دولت سیزدهم و ارزیابی کارنامه آماری آن، تصویری جامع از این دوران ارائه دهد. این ارزیابی، متکی بر آمارهای رسمی مراجع داخلی (مرکز آمار ایران، بانک مرکزی) و گزارش‌های نهادهای بین‌المللی (صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی)، به ارائه چشم‌اندازی مستند از کارنامه اقتصادی دولت سیزدهم همت خواهد گمارد. در نهایت جمع‌بندی تحلیلی از ثمرات اقتصادی این مجاهدت‌ها و میراث به‌جا مانده برای دولت چهاردهم ارائه خواهد شد.

۱- گسست تدریجی از هژمونی اقتصادی غرب

یکی از ارکان اصلی سیاست اقتصادی دولت سیزدهم، بازتعریف روابط بین‌المللی اقتصادی و حرکت به سمت تنوع‌بخشی به شرکا و بازارهای هدف و همچنین کاهش وابستگی به چرخه درآمد دلاری بود. این راهبرد، با هدف کاهش وابستگی به بلوک‌های اقتصادی غرب و ایجاد مصونیت بیشتر در برابر فشارهای خارجی بویژه تحریم‌ها، دنبال شد.

الف- دیپلماسی اقتصادی فعال و تعمیق پیوند با شرق: دولت شهید رئیسی راهبرد نخست خود را بر کاهش وابستگی به غرب و بی‌اثرسازی تحریم‌ها از طریق توسعه همکاری با کشورهای منطقه و اقتصادهای نوظهور متمرکز کرد.

این دولت، ضمن تلاش برای رفع تحریم‌ها، با گره زدن اقتصاد کشور به سرنوشت مذاکرات هسته‌ای، پیشرفت و معیشت را معطل نتیجه گفت‌وگوها با غرب نکرد و موتور تجارت خارجی را فعال نگه داشت. در همین راستا، عضویت کامل ایران در سازمان همکاری شانگهای و دریافت دعوت رسمی برای پیوستن به گروه بریکس (BRICS) به عنوان گام‌هایی راهبردی برای شکل‌دهی به زنجیره‌های ارزش جهانی مستقل از نظام مالی آمریکا محقق شد. به موازات آن، تعامل فعال با اتحادیه اقتصادی اوراسیا و تلاش برای عقد پیمان‌های پولی دوجانبه، تنوع‌سازی شرکای تجاری و کاهش سلطه دلار را هدف قرار داد.

عضویت رسمی ایران در سازمان همکاری شانگهای و گروه بریکس، فراتر از یک دستاورد نمادین، دارای ابعاد اقتصادی قابل توجهی است. این پیمان‌ها، زمینه دسترسی به بازارهای گسترده و متنوع با جمعیتی بالغ بر ۴ میلیارد نفر را فراهم می‌آورند و مهم‌تر از آن، بستر مناسبی برای توسعه همکاری‌های مالی و تجاری در چارچوب‌های غیردلاری و استفاده از ارزهای ملی یا مکانیسم‌های تهاتری ایجاد می‌کنند. رشد چشمگیر تعداد اسناد همکاری دوجانبه و چندجانبه، نشانگر تلاش دولت برای عملیاتی‌سازی دیپلماسی در خدمت توسعه اقتصادی بویژه در حوزه‌هایی نظیر انرژی، ترانزیت بین‌المللی و انتقال فناوری است. این رویکرد می‌تواند به کاهش هزینه‌های مبادله، تنوع‌بخشی به سبد صادراتی و افزایش تاب‌آوری اقتصادی در برابر شوک‌های خارجی کمک شایانی کند. (جدول ۱)

ب- جهش در تجارت خارجی و توسعه ترانزیت در محور جنوب - شمال: دولت سیزدهم با تمرکز ویژه بر گسترش تجارت غیرنفتی و بهره‌گیری از موقعیت ژئواستراتژیک کشور در کریدورهای بین‌المللی، دستاوردهای قابل توجهی به دست آورد. صادرات غیرنفتی در سال ۱۴۰۱ به ۵۴,۱ میلیارد دلار رسید و از نظر ارزشی نسبت به سال ۱۴۰۰ حدود ۱۱ درصد رشد نشان داد. در سال ۱۴۰۲ نیز با ثبت ۴۵ میلیارد دلار صادرات وزن کالاهای صادرشده ۱۱ درصد افزایش یافت و مبادلات ایران با کشورهای عضو اتحادیه اقتصادی اوراسیا ۱۲ درصد رشد کرد.

همچنین ترانزیت خارجی در سال ۱۴۰۲ به ۱۶,۱۲ میلیون تن رسید که نسبت به سال پیشین ۳۴,۴۶ درصد رشد نشان می‌دهد؛ افزون بر این، شمار پروازهای عبوری از آسمان ایران در مقایسه با سال ۱۴۰۰، ۲ برابر شد و جهش یادشده را تأیید می‌کند.

تقویت زیرساخت‌های کریدور شرقی، از جمله پروژه کلیدی راه‌آهن رشت - کاسپین و فعال‌سازی قطار ترانزیتی در مسیر روسیه - هند، به همراه سیاست لغو روادید با برخی کشورهای عضو بریکس و شرکای منطقه‌ای، به شکل مؤثری هزینه‌های لجستیکی تجارت خارجی ایران را کاهش داده است. این اقدامات نه‌تنها موجب تسهیل صادرات کالاهای ایرانی شده، بلکه موقعیت ایران را از یک صادرکننده عمدتاً منطقه‌ای به یک حلقه میانی و ترانزیتی در زنجیره ارزش اوراسیا - آفریقا ارتقا بخشیده است. این تغییر نقش، پتانسیل قابل توجهی برای ایجاد درآمدهای ارزی پایدار از محل خدمات ترانزیتی و تقویت جایگاه ژئواکونومیک ایران دارد.

ج- دیپلماسی انرژی و توسعه پتروپالایش فراسرزمینی: برای دور زدن تحریم‌ها و ایجاد ارزش افزوده در بخش انرژی، دولت سیزدهم راهبردهای متنوعی را به اجرا گذاشت تا هم فشارهای خارجی را خنثی کند و هم درآمدهای ارزی کشور را افزایش دهد. صادرات نفت خام در این دوره ۲۰۰ درصد نسبت به آغاز دولت رشد کرد؛ رقمی که نشان می‌دهد بازاریابی فعال و جذب مشتریان جدید، با وجود تداوم تحریم‌ها به ثمر نشسته است. در صنعت پتروشیمی نیز رکورد تازه‌ای ثبت شد و درآمد صادراتی این بخش در سال ۱۴۰۱ به ۱۷ میلیارد دلار رسید و ظرفیت بالای آن برای ارزآوری را آشکار کرد. امضای قرارداد ۳۲۰ میلیون دلاری برای اورهال پالایشگاه «ال‌پالیتو» ونزوئلا گام مهمی در توسعه فعالیت‌های پتروپالایش فراسرزمینی و تثبیت بازار خدمات فنی و مهندسی ایران به‌شمار می‌رود. همچنین بهره‌برداری از پالایشگاه فاز ۱۴ پارس جنوبی -که تولید روزانه گاز را ۵۶ میلیون مترمکعب افزایش داد - همراه با ارتقای ظرفیت پالایشی داخلی، وابستگی به واردات فصلی بنزین را کاهش داده و کشور را به سوی تراز مثبت در این محصول استراتژیک سوق داده است.

راهبرد دوگانه افزایش صادرات نفت خام (علی‌رغم تحریم‌ها) و توسعه صنایع پتروشیمی با ارزش افزوده بالاتر، در کنار ورود به عرصه پتروپالایش فراسرزمینی، نشان‌دهنده یک رویکرد عمل‌گرایانه برای حفظ و ارتقای درآمدهای ارزی کشور است. پروژه پالایشگاه ال‌پالیتو نمونه‌ای از صدور خدمات فنی - مهندسی و تضمین بازارهای جدید در شرایط تحریمی است. همزمان، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های داخلی انرژی، نظیر فاز ۱۴ پارس جنوبی، به پایداری تأمین انرژی در داخل و کاهش نیاز به واردات، بویژه بنزین، کمک کرده است.

جمع‌بندی) از نظریه وابستگی تا ایجاد زنجیره ارزش جنوب - جنوب: عملکرد دولت سیزدهم در حوزه سیاست خارجی اقتصادی، نشان داد اتخاذ یک «سیاست خارجی متوازن» و تمرکز بر دیپلماسی اقتصادی فعال می‌تواند به‌طور ملموسی به کاهش ریسک ناشی از تحریم‌های یکجانبه، ایجاد منابع ارزی پایدارتر و تضمین بازارهای مطمئن برای محصولات ایرانی منجر شود. عضویت ایران در بریکس - که اعضای آن بیش از ۴۰ درصد ذخایر ارزی غیردلاری جهان را در اختیار دارند- ابزاری کارآمد برای پوشش ریسک نوسانات ارزی و تسهیل مبادلات تجاری از طریق سازوکارهای تهاتری یا استفاده از ارزهای ملی فراهم آورده است. از منظر نظریه‌های توسعه، این تغییر آرایش در روابط اقتصادی بین‌المللی را می‌توان گامی در جهت شکستن الگوی وابستگی عمودی (صادرات نفت خام و واردات کالای مصرفی) به اقتصادهای غربی و حرکت به سوی ایجاد یک زنجیره ارزش افقی، همسطح و تکمیل‌کننده در چارچوب همکاری‌های جنوب - جنوب تلقی کرد.

۲- اصلاحات ساختاری در اقتصاد داخلی و حرکت به سوی پیشرفت و عدالت اجتماعی

همزمان با تلاش برای بازآرایی روابط اقتصادی خارجی، دولت سیزدهم مجموعه‌ای از اصلاحات ساختاری را در اقتصاد داخلی با هدف مهار تورم، تحریک رشد و بهبود شاخص‌های عدالت اجتماعی به اجرا گذاشت.

الف- مهار تورم، مدیریت نقدینگی و ثبات‌بخشی به بازار ارز: کنترل تورم، مدیریت بازار ارز و تثبیت اقتصاد کلان ۳ رکن اصلی سیاست‌های اقتصادی دولت در حوزه داخلی بود. در همین راستا، دولت اقداماتی چون راه‌اندازی «مرکز مبادله ارز و طلا» برای شفاف‌سازی و ساماندهی بازار ارز، اعمال محدودیت بر تراکنش‌های بانکی مشکوک به منظور مقابله با سفته‌بازی و پولشویی و پیاده‌سازی و اتصال «سامانه مؤدیان» به «پایانه‌های فروشگاهی» برای شفاف‌سازی مبادلات اقتصادی و جلوگیری از فرار مالیاتی را اجرا کرد. از این حیث کاهش معنادار نرخ رشد نقدینگی و به تبع آن، افت قابل توجه در نرخ تورم نقطه به نقطه مصرف‌کننده و تورم تولیدکننده، نشان‌دهنده تلاش دولت برای انضباط‌بخشی پولی و مالی است. سیاست‌هایی نظیر راه‌اندازی مرکز مبادله ارز و طلا، با هدف کنترل تخصیص ارز و کاهش نوسانات غیربنیادین و همچنین اتصال سامانه‌های مالیاتی، که به هدایت نقدینگی سرگردان به سمت فعالیت‌های مولد و شفاف‌سازی جریان‌های پولی کمک می‌کند، در این راستا ارزیابی می‌شوند. این اقدامات، ضمن پرهزینه‌تر کردن فعالیت‌های سفته‌بازانه، به دنبال ایجاد ثبات نسبی در متغیرهای کلان اقتصادی بوده‌اند که تا حدی موفق عمل کرده‌اند.(جدول ۲)

ب- بازگشت به مسیر رشد اقتصادی پایدار و جذب سرمایه‌گذاری: پس از حدود یک دهه رشد اقتصادی بسیار پایین و در برخی سال‌ها منفی (میانگین رشد در دهه ۱۳۹۰ نزدیک به صفر بود)، دولت سیزدهم کوشید موتور توسعه کشور را دوباره به حرکت درآورد. در پاییز ۱۴۰۲، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی به ۵,۱ درصد (با نفت) و ۲,۵ درصد (بدون نفت) رسید.

در دهه ۱۳۹۰ (سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۹) نرخ رشد اقتصاد ایران ۰,۳ درصد بود. با این عملکرد، اقتصاد ایران توانسته در سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲، متوسط نرخ رشد اقتصادی ۴,۵ درصد را به دست آورد که بسیار فراتر از متوسط دهه ۱۳۹۰ و همچنین متوسط ۲۰ سال و ۲۵ سال کشور است. این رشد در مجموع از طریق افزایش تولید داخلی، توسعه تجارت منطقه‌ای و اصلاح سیاست‌های مالی و پولی حاصل شده است.

بر اساس داده‌های بانک مرکزی در طول یک دوره ۲۵ ساله (سال‌های ۱۳۷۶ تا ۱۳۹۹) متوسط رشد اقتصاد ایران ۲,۷ درصد بوده است. اگر بازه ۲۰ ساله - یعنی دهه‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰- را ملاک قرار دهیم، متوسط رشد اقتصاد ایران نیز عددی مشابه ۲,۷ درصد بوده است. در دهه ۱۳۹۰ (سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۹) نرخ رشد اقتصاد ایران ۰,۵ درصد بوده است. با این عملکرد، اقتصاد ایران توانسته در سال‌های ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۲، متوسط نرخ رشد اقتصادی ۴,۵ درصد را به دست آورد که بسیار فراتر از متوسط دهه ۱۳۹۰ و همچنین متوسط ۲۰ ساله و ۲۵ ساله کشور است.

در حوزه سرمایه‌گذاری خارجی، ۶۴۳ طرح به ارزش ۱۱,۵ میلیارد دلار جذب شد؛ رقمی که نسبت به مجموع ۲ سال و نیم پایانی دولت پیشین ۳۴۰ درصد رشد نشان می‌دهد. از سوی دیگر، انتشار ۴۸۸ هزار میلیارد تومان اوراق بهادار اسلامی در بازار سرمایه - با مشارکت ۷۷ درصدی سرمایه‌گذاران بخش خصوصی - بیانگر بهره‌گیری فعال از ظرفیت بازار سرمایه برای تأمین مالی پروژه‌های داخلی است.

تداوم رشد اقتصادی مثبت، بویژه رشد بدون نفت، نشانه‌ای از بهبود در بخش‌های مولد اقتصاد و کاهش اتکا به درآمدهای نفتی است. رشد چشمگیر سرمایه‌گذاری خارجی مصوب، در صورت تحقق و اجرایی شدن کامل، می‌تواند به انتقال فناوری، ایجاد اشتغال و افزایش ظرفیت‌های تولیدی کشور کمک کند. همچنین استفاده از ظرفیت بازار سرمایه برای تأمین مالی از طریق انتشار اوراق، راهکاری برای هدایت نقدینگی جامعه به سمت سرمایه‌گذاری‌های مولد و کاهش فشار بر منابع بانکی است.

پ- احیای واحدهای تولیدی و رونق صنعت: یکی از برنامه‌های محوری دولت، بازگرداندن سرمایه‌های راکد به چرخه اقتصاد از طریق احیای واحدهای صنعتی راکد و نیمه‌فعال بود. در پی اجرای این برنامه، ۶۵۵۳ واحد صنعتی دوباره فعال شد و ۱۸۲ هزار میلیارد تومان سرمایه راکد به تولید بازگشت. به همین دلیل در ۹ ماهه ۱۴۰۲ تولید برخی بخش‌های منتخب صنعتی افزایش یافت: خودرو ۱۳ درصد، محصولات پتروشیمی ۵,۲۶ درصد و سیمان ۱۱,۶ درصد. افزون بر این، نسبت واحدهای غیرفعال در شهرک‌های صنعتی از ۱۷ درصد به ۱۳ درصد کاهش یافت.

احیای واحدهای صنعتی راکد، سیاستی اثربخش برای استفاده از ظرفیت‌های موجود، افزایش تولید، ایجاد اشتغال و جلوگیری از اتلاف سرمایه‌های ملی است. رشد تولید در صنایع کلیدی مانند خودروسازی و پتروشیمی، نشان‌دهنده بهبود نسبی در زنجیره تأمین و تقاضا در این بخش‌هاست. کاهش تعداد واحدهای غیرفعال نیز گواهی بر بهبود محیط کسب‌وکار و اثربخشی سیاست‌های حمایتی دولت در بخش صنعت است.

ت- بهبود شاخص‌های بازار کار و تقویت عدالت در توزیع درآمد: ایجاد اشتغال و کاهش نابرابری درآمدی از اولویت‌های اصلی دولت بود. نرخ بیکاری از ۹,۶ درصد در آغاز دولت به ۷,۶ درصد در پاییز ۱۴۰۲ رسید و طی یک سال ۷۰۵ هزار شغل خالص ایجاد شد. در حوزه حمایت اجتماعی، بیمه سلامت رایگان به ۱۲ میلیون نفر از دهک‌های پایین گسترش یافت و جمعیت مشمول نظام ارجاع رایگان درمان به ۳۳ میلیون نفر رسید. برای بهبود معیشت گروه‌های خاص نیز نظام رتبه‌بندی معلمان اجرا شد که متوسط حقوق فرهنگیان را تا ۹۵ درصد افزایش داد؛ افزون بر این، حق اولاد و عائله کارکنان دولت نسبتا همسان‌سازی و بیمه تکمیلی ارزان‌تر در اختیار بازنشستگان قرار گرفت.

کاهش نرخ بیکاری و ایجاد اشتغال خالص، از مهم‌ترین نشانگرهای بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی است. سیاست‌های حمایتی در حوزه سلامت، با گسترش پوشش بیمه رایگان، به کاهش هزینه‌های درمانی خانوارهای کم‌درآمد و افزایش دسترسی به خدمات بهداشتی کمک کرده است. اقدامات انجام شده برای بهبود وضعیت معیشتی معلمان و بازنشستگان نیز در راستای تحقق عدالت اجتماعی و جبران بخشی از کاهش قدرت خرید این اقشار قابل ارزیابی است.

ث- تقویت کشاورزی و دستیابی به امنیت غذایی پایدار: تأمین امنیت غذایی و حمایت از بخش کشاورزی از اولویت‌های استراتژیک دولت بود. در حوزه خرید تضمینی، میزان گندم خریداری‌شده به ۱۰,۳ میلیون تن افزایش یافت و بدین ترتیب بیش از ۲ برابر شد؛ همزمان، کل تولید گندم کشور به ۱۳,۵ میلیون تن رسید. همچنین تسهیلات بانکی اعطایی به بخش کشاورزی ۳۰ درصد رشد کرد.

افزایش چشمگیر تولید و خرید تضمینی گندم، به عنوان یک کالای استراتژیک، نقش کلیدی در تقویت امنیت غذایی کشور و کاهش وابستگی به واردات دارد. افزایش تسهیلات بانکی تخصیص‌یافته به بخش کشاورزی نیز می‌تواند به نوسازی، افزایش بهره‌وری و توسعه پایدار این بخش کمک کند. این دستاوردها، کشور را در حوزه کالاهای اساسی به سطح بی‌سابقه‌ای از خودکفایی و پایداری رسانده است.

ج- استقرار نظام مالیاتی هوشمند و حرکت به سوی عدالت مالیاتی: شفاف‌سازی نظام مالیاتی و مبارزه با فرار مالیاتی از مهم‌ترین اصلاحات ساختاری دولت بود. در هشت ماهه نخست سال ۱۴۰۲، درآمدهای مالیاتی - بدون افزایش نرخ مالیات - ۵۸ درصد رشد کرد؛ افزایشی که عمدتا از رهگذر گسترش پایه مؤدیان و شناسایی فرارهای مالیاتی حاصل شد. با توسعه پایگاه اطلاعات مؤدیان، تعداد افراد و بنگاه‌های شناسایی‌شده به ۶,۹ میلیون نفر رسید. افزون بر این، شفاف‌سازی تراکنش‌ها از طریق تفکیک حساب‌های تجاری و شخصی و الصاق ۹,۳ میلیون دستگاه کارتخوان به پرونده‌های مالیاتی، زمینه مقابله اثربخش‌تر با فرار مالیاتی را فراهم کرد.

افزایش درآمدهای مالیاتی بدون فشار بر مؤدیان خوش‌حساب و از طریق گسترش پایه مالیاتی و مبارزه با فرار مالیاتی، گامی مثبت در جهت تحقق عدالت مالیاتی و تأمین منابع پایدار برای دولت است. تفکیک حساب‌های تجاری و شخصی و اتصال پایانه‌های فروشگاهی به سامانه مؤدیان، شفافیت اقتصادی را افزایش داده و ابزارهای لازم برای شناسایی و مقابله با اقتصاد پنهان و فرار مالیاتی را فراهم می‌کند.

چ- توسعه زیرساخت‌ها و تأمین انرژی ارزان برای بخش تولید: سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها - بویژه در حوزه انرژی - برای حمایت از تولید و تحقق عدالت جغرافیایی ضروری بود. در بخش برق، ۸۵۳۸ مگاوات به ظرفیت تولید کشور افزوده شد و ۳ تابستان پیاپی بدون خاموشی گسترده برنامه‌ریزی‌شده سپری شد. این افزایش عرضه باعث شد سهم هزینه برق در بهای تمام‌شده صنایع کاهش یابد؛ برای نمونه، سهم برق در قیمت تمام‌شده فولاد ۰,۱ درصد پایین آمد. از سوی دیگر، در چارچوب «منشور عدالت جغرافیایی سوخت»، شبکه گازرسانی توسعه یافت و تاکنون به ۵۲۹۷ روستا و ۱۵۲۳۸ واحد صنعتی گازرسانی شده است؛ اقدامی که هزینه انرژی را در مناطق کمتربرخوردار کاهش می‌دهد و از تولید در این مناطق پشتیبانی می‌کند.

توسعه ظرفیت‌های تولید برق و مدیریت موفق شبکه در فصول اوج مصرف، به پایداری فعالیت‌های صنعتی و کاهش هزینه‌های تولید کمک کرده است. گازرسانی به مناطق روستایی و واحدهای صنعتی دورافتاده، علاوه بر ارتقای رفاه اجتماعی، با کاهش هزینه‌های انرژی برای تولیدکنندگان، به افزایش رقابت‌پذیری و تحقق عدالت جغرافیایی در توزیع منابع کمک می‌کند.

جمع‌بندی) استقرار «سه‌ضلعی ثبات» در اقتصاد کلان: مجموعه اصلاحات پولی و مالی، در کنار هدایت هدفمند نقدینگی به سمت بخش‌های مولد و صنعت، منجر به کاهش قابل توجه نرخ تورم از سطوح بحرانی بیش از ۵۵ درصد به کانال ۳۰ درصدی شد. این دستاورد، زمینه را برای تحقق رشد اقتصادی مثبت و پایدار پس از یک دوره رکود فراهم آورد. همزمان، بهبود در شاخص‌های رفاه اجتماعی، از جمله گسترش پوشش بیمه‌ای و کاهش نرخ بیکاری، مشاهده شد. این موفقیت‌ها را می‌توان حاصل ترکیب سیاست‌های مبتنی بر انضباط پولی، شفافیت مالیاتی و سرمایه‌گذاری استراتژیک در زیرساخت‌ها دانست؛ ترکیبی که در ادبیات اقتصاد کلان، تحت عنوان «سه‌ضلعی ثبات» شناخته می‌شود و پایه‌های لازم برای توسعه پایدار را فراهم می‌آورد.

۳- میراث اقتصادی دولت سیزدهم و مسیر پیش رو

دولت شهید رئیسی، به‌رغم تداوم و تشدید فشارهای تحریمی، نشان داد از طریق اتخاذ یک «چرخش هوشمندانه در دیپلماسی اقتصادی» به سمت شرق و کشورهای همسو و همزمان «بازآرایی ساختارهای معیوب داخلی اقتصاد»، می‌توان به یک هم‌افزایی مثبت دست یافت. این هم‌افزایی در عرصه خارجی، منجر به نفوذ به شبکه‌های مالی و تجاری نوظهور، زمینه‌سازی برای کاهش تدریجی سلطه دلار در مبادلات خارجی و خلق ظرفیت‌های جدید ترانزیتی شد. در عرصه داخلی نیز تلاش برای مسدودسازی منافذ خلق پول بی‌رویه، بازگرداندن کارخانه‌ها و واحدهای تولیدی نیمه‌تعطیل به چرخه اقتصاد و گسترش چتر حمایتی برای اقشار آسیب‌پذیر، از جمله نتایج ملموس این رویکرد بود.

راهبردی که آیت‌الله رئیسی آغاز کرد، اکنون به‌مثابه سرمایه‌ای ارزشمند برای دولت آینده محسوب می‌شود. این سرمایه، متشکل از بسترهای ایجادشده در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی، زیرساخت‌های تقویت‌شده ملی و مهم‌تر از همه، بازیابی نسبی روحیه اعتماد به نفس و خودباوری ملی است. تداوم این مسیر، نیازمند پایبندی به اصول شفافیت مالی، حفظ توازن در بازار ارز، انضباط پولی و مالی و تکمیل ابرپروژه‌های زیرساختی و منطقه‌ای است. پیمودن این مسیر می‌تواند اقتصاد ایران را به جایگاهی شایسته در زنجیره ارزش جهانی، فراتر از چارچوب‌های سنتی و هژمونی غرب، رهنمون کند و پایه‌های یک اقتصاد مقاوم و پویا را مستحکم‌تر کند.

جدول ۱

شاخص کلیدی	وضعیت پیش از دولت سیزدهم	عملکرد دولت سیزدهم	تحلیل پیامدها و اهمیت راهبردی
عضویت در نهادهای نوظهور بین‌المللی	عدم عضویت فعال در بریکس و شانگهای	عضویت دائم در سازمان همکاری شانگهای (۱۴۰۱)؛ عضویت دائم در گروه بریکس (۱۴۰۲)	خاتمه ۱۷ سال انتظار برای عضویت کامل در شانگهای؛ کسب دسترسی به بازارهای دربرگیرنده حدود ۳۰ درصد از تولید ناخالص داخلی (GDP) جهان و جمعیتی بالغ بر ۴ میلیارد نفر
انعقاد توافقنامه‌ها و اسناد همکاری	کمتر از ۱۰۰ سند فعال با کشورهای مختلف	۲۲۲ سند همکاری اقتصادی، سیاسی، و فرهنگی طی ۲ سال نخست دولت	افزایش چشمگیر اسناد همکاری بیانگر عزم دولت برای فعال‌سازی ظرفیت‌های دیپلماسی در راستای پیوند تولیدکنندگان داخلی با مصرف‌کنندگان و شرکای خارجی، بویژه در حوزه‌های انرژی، ترانزیت و فناوری است
میزان تردد دیپلماتیک با اهداف اقتصادی	میانگین سالانه ۸ سفر خارجی رئیس‌جمهور	۲۵ سفر رئیس‌جمهور به ۲۰ کشور؛ ۹۷ سفر وزیر امور خارجه؛ میزبانی از ۷۱ وزیر خارجه	این سطح از تعاملات دیپلماتیک نشان‌دهنده تلاش برای تنوع‌بخشی به شرکای تجاری و گشودن بازارهای جدید برای محصولات و خدمات ایرانی است.

جدول ۲

شاخص کلیدی اقتصادی	مهر ۱۴۰۰ (آغاز دولت)	بهمن ۱۴۰۲	تغییرات و روند
تورم نقطه‌به‌نقطه مصرف‌کننده	۵۵,۵ درصد	۳۵,۸ درصد	کاهش ۱۹,۷ واحد درصدی
تورم تولیدکننده (متوسط سالانه)	۵۴,۳ درصد (میانگین ۱۴۰۰)	۴۳,۸ درصد (پاییز ۱۴۰۲)	کاهش ۱۰,۵ واحد درصدی (نسبت به میانگین)
رشد نقدینگی (۱۲ ماهه)	۴۲,۸ درصد	۲۵,۴ درصد	کاهش ۱۷,۴ واحد درصدی